

The Modernity Of Poverty And Deprivation*

Yoksulluğun Yoksunluğun Modernitesi

Girayalp KARAKUŞ^a

ABSTRACT	ÖZET
<p>The development of the media has radically changed the understanding of production and change. My criticism of the media is treated as a cultural element. Individuals use a technical tool for production. Media, on the other hand, is an object used for this purpose. It is necessary to state that such concepts as modernism, postmodernism and metamodernism have appeared in capitalist societies. These concepts have arisen due to the fact that the basic requirements of each culture are different. Modernism has been accused of being a status quoist approach while revealing pure reason. Although these criticisms have some justification, we can state that there are some extreme criticisms. Although concepts such as metamodernism and postmodernism were able to analyze modernity well, they could not replace modernism with an alternative system. Several subjective and objective relations are shaped by the market economy in modern societies. Therefore, a stereotype occurs in relations. In order to consolidate my theses, many domestic and foreign sources have been used in my study. Because of the subjective nature of social sciences, I tried to avoid definite judgments. The aim of the article is to explain how humanity has evolved within the framework of market economy rules. The aim of the article is to explain the concepts such as modernism, post-modernism and metamodernism and to reveal the role of the media.</p>	<p>Medyanın gelişimi üretim ve değişim anlayışını kökünden değiştirdi. Medyaya yönelik eleştirilerim kültürel bir öğe olarak ele alınmaktadır. Bireyler üretim yapmak için teknik bir araç kullanmaktadır. Medya ise bunun için kullanılan bir nesnedir. Modernizm, postmodernizm ve metamodernizm gibi kavramların capitalist toplumlarda ortaya çıktığını ifade etmek gerekir. Her kültürün temel gereksinimleri farklı olmasından dolayı bu kavramlar ortaya çıkmıştır. Modernizm salt akli ortaya koyarken statükocu bir anlayış olmakla itham edildi. Her ne kadar bu eleştirilerin haklılık payı olsa da bazı noktalarda aşırıya giden eleştirilerin olduğunu söyleyebiliriz. Metamodernizm ve postmodernizm gibi kavramlar moderniteyi iyi çözümleyebilmiş olsalarda modernizmin yerine alternatif bir sistem koyamamıştır. Modern toplumlarda öznel ve nesnel ilişkiler piyasa ekonomisi tarafından şekillendirilmektedir. Bundan dolayı ilişkilerde de bir basamaklılık oluşmaktadır. Çalışmamda tezlerimi konsolide edebilmek için pek çok yerli ve yabancı kaynaklar kullanılmıştır. Sosyal bilimlerin subjektif olmasından dolayı kesin yargılardan kaçınmaya çalıştım. Makalenin amacı insanlığın piyasa ekonomisi kuralları çerçevesinde nasıl bir yöne evrildiğini açıklayabilmektir. Makalenin konusu ise modernizm, post-modernizm ve metamodernizm gibi kavramları açıklayarak medyanın rolünü ortaya koyabilmektir.</p>
<p>Anahtar Kelimeler Modernizm, Birey, Metamodernizm, Postmodernizm, Medya</p>	<p>Keywords Modernism, Individual, Metamodernism, Postmodernism, Media</p>

^aDr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Email: girayalp71@gmail.com (Sorumlu Yazar/Corresponding author)

1. Introduction

The ideology that forms the basis of the idea of modernity is based on the staging of thought and a serious break from the traditional. Modernity is a political idea. Deep-rooted social transformations are taking place under the leadership of the media along with scientific and technological developments. The role of the core countries in the creation of the new world order is undeniable. It can be said that the desired scenarios have turned into reality. Individuals who are the subjects of consumption culture comply with the principle of individual satisfaction. It can also be stated that the concept of modernization is related to economics. It is difficult to say that the current system is interested in the moral values of the individual. The only purpose in modernist economy-politics is for individuals to serve the free market economy in the competitive system. It can also be said that today's modernist thought pacifies ancient cultures. Modernism is an asymmetric force.

Questions such as “Does the diversity of social mobility mean a value alone or can modernity presented with a single understanding be discussed? Is modernization a historical process? Is modernization really the dream of a new sovereign?” have rightfully been raised. Other types of questions can also be asked: “At what level is modernization desirable? Is modernization beneficial in the long run? Why do the harshest criticisms of Western-type modernization come from Western social scientists?” Canadian literary critic Linda Hutcheon mentions a new concept: “Metamodernism”. Metamodernism states that all cultural elements can be together. Metamodernism criticizes modernism just like postmodernism.

In my work, I tried to question how the individual interaction was thrown out of the crisis dimension, and the reasons that constitute the instrumental mind gained a new dimension with the colonization of the individual's life world.

2. The Rise of Modernity

Modernization appears as a structural process that carries universality nowadays. Every researcher has to seek answers to questions such as “What level of modernization is desired? Is modernization an analyzer or integrator of existing social structures? Is modernization beneficial in the long run?” after empirical investigations (Smith, 1995: 131). The media occupies an important position in the rise of modernity due to the fact that culture is a changeable dynamic. The media industry, which guides the perception of modernity, plays a leading role in social changes. The modernity of social-political systems transforms into business institutions in the context of the media industry. The perception of modernity also varies according to the value judgments of individuals.

The perception of modernity has been influential in ancient cultures for many years. An extremely interesting political history lies in the historical background of modernity. The United States has been caught up in the love of bringing democracy to Iraq and Afghanistan in the name of modernity, and millions of people have lost their lives in this cause. Was this the dream of a new sovereign, or was it an ongoing fraud from the past? Or not both, but simply “It was to mark a huge moral and political leap forward.” (Dunn, 2017: 12-13) John Dunn asked these questions in his book "The People's Freedom" with good reason.

The interaction between social structure and thought system is inevitable. There is a dialectical interaction between nature-society and thought, just like human interaction with nature. In a general sense, thinking is also a process. It should be emphasized that thought in particular and

in general, especially sociological thought, is the product of practical life. In his book "The Understanding of Social Change", Anthony D. Smith evaluates the question of "Does modernization affect the drivers?" with Eisenstadt's analysis. According to him: "Not only the internal composition and ideological character of the elites, but also their relations with other strata and institutions should be analyzed". In other words, he explains that the structural change is institutional in the conditions of the society's way of forcing and directing the said modernization. This is a radical change. While resorting to institutionalized bureaucratic devices in this radical change, mass communication devices also play an active role.

"Populist property", one of the principles that the French Revolution wanted to secure, was the property of millions of people. However, there were great patrons and capitalists, symbolized by the aristocracy and bourgeois cooperation, and two hundred families that owned the Bank de France (Amin, 2014: 21). This situation turned the French Revolution into a Bourgeois Revolution.

As John Dunn stated: "Why did the powerful prefer such a form of government as democracy when they designed the world for their own purposes?" Today's world makes modernity debatable due to the diversity of social mobility. One-sided understanding is not the right approach. As freedom increases, there may be a new orientation.

3. The Power of Modernity

The desire for consumption and the globalization of communication tools create a "hedonist" understanding in developed or developing countries (Frakel, 1991: 182). With the spread of the ideology of consumption, the understanding of personal well-being began to outweigh this due to the direction of the media. This situation reflects the point of view of capitalism on the individual. The ideology of consumption is internalized in all classes.

When people of the world get something in their consumption culture, they realize that they don't really want it and they try to get more. Consumer culture dictates this to people (Argin, 1992: 37). Acquisition of property, social status and sense of elevation have become the biggest pillars of liberation in people. The entertainment industry has been a branch of the industry (Oktay, 1997: 269).

"Popular culture", which marks all aesthetic activities in the cultural plan, characterizes this period. This culture has reached a wide audience through pop music. People who are influenced by this culture also shape their lifestyle according to this culture. Their clothing, their love, and even their daily language are shaped according to this culture. With this understanding based on individual satisfaction, there has been a break between generations (Konuk, 2018: 133).

Many contemporary painters depict man as a complex machine. One of them is Picasso. Picasso painted man and reality as an absurd concept. Picasso analyzed the logic of the age of reason well in his paintings (Özdemir, 1974: 17). In the intellectual sense, modernism has opinions that belong only to the commodity. In a way, we can say that this determination is a correct determination.

People who are wholeheartedly committed to the capitalist system follow the logic of "making money" from every job they do (Konuk, 2018: 18). From an economic and sociological point of view, the reason for this situation is the "competitive free market economy". In a free market economy, people are quite poor. In the capitalist system, people's internal potentials serve a single purpose. That is why people do not convert their wealth for the individual into social wealth (Konuk, 2018, p. 18).

In his book "Is the Sexual Political?", Zizek gives examples of individualization: "In the UK media in the spring of 2015, middle-aged photographer Grece Gelder hears Björk's song "I'm married to myself" after doing Indian meditation and tries to do as the song says and decides to marry herself. The idea of marrying oneself spreads on internet sites. Interestingly, this idea becomes popular. It accepts that the person is not directly himself. Society now begins to question itself.

The concept of modernization is controversial. Modernization is still developing economically and politically. Modernization is characterized as integration with society. Literacy, bureaucracy, urbanization and trade are identical with modernization. Countries cannot develop without taking these into account (Smith, 1995: 122).

Only structural changes are institutional. Modernizing societies change in a balanced way. In other words, every institution undergoes regular and parallel changes rapidly. Societies that are constantly undergoing changes also bring about intense deconstruction and a pile of dead ends between individuals. In fact, ever-changing societies may try to impose their will (Smith, 1995: 111-112). The objection to modernization is its constant change and the external nature of the directing media. It is debatable to what extent modernization is desired today.

4. The Concept of Modernity and The Idea of Modernity

The most distinctive feature of the concept of modernity is that it means breaking with traditions. The term "modern" was used to distinguish Rome, which was Christianized in the fifth century, from pagan culture, with the Latin term "Modernus". Modernity has always been used in the sense of being on the side of innovation (Jürgen, 1994: 31). In other words, the idea of modernity expresses a break from tradition. Modernity is to be on the side of rationality. In the words of Max Weber: "Modernity is the disenchantment of the world". Modernism redefines man as being. Modernism mobilizes people to explain their reason for existence logically. Modernism aims to control a person through the media. Science and technology are brought to the forefront for the creation of modern humanity. In fact, modernism is an ideological concept, and positivism and industrialism are based on modernism (Abel, 1993: 16-22). Technological developments developing in our world are leading people towards modernity. There is a break with tradition. While post-modernism brings criticism to modernity, it cannot replace it with a new one. In fact, it can also be said that postmodernism was born as a reaction to modernity (Pauline, 1998: 30).

Postmodernism appears as a Western discourse that criticizes modernity in advanced capitalist countries. Linda Hutcheon was the first to use the concept of metamodernism, which developed another critical stance on modernity. Metamodernism has developed a new discourse against the predicaments of modernity. According to metamodernism, pre-modernity cultural elements include the following elements: "Religion, spiritualism, personal existence and collective consciousness". Metamodernism offers social and moral principles for the realization of these elements (Demir, 2021, p. 10)

Modernity has entered our lives as a progressive force for humanity to get rid of irrationality. The deterioration of natural life, the commodification of individualism, and the increase in poverty have led to criticism of modernity. Our answer to the question of "Why it is necessary to criticize modernity?" may be as follows: "It is necessary because of the criticism of the media from a political point of view and the pacification of moral values". In his book "Fear of Small Numbers", Arjun Appadurai states that there is no longer empathy and concern about the problems of humanity from afar in the Christian world (Appadurai, 2008: 109). Appadurai sees crime as a

product of liberal understanding in his book. We can state that individuals who do not care about people starving in Africa or dying in Iraq are subjected to ideological slaughter.

We can express the power of the media as follows: The behavior patterns of those who appear on television are taken without question by the audience. The power of visual media is due to the transfer of personality from the original to people. The media is the most advanced story transmitter that transmits the flood of characters in a dramatic way (Esslin, 2001: 41). What makes a person human is that he can stand up to external influences by questioning the media.

Modernism is the work of the Enlightenment period, when capitalism was undergoing development. The ideas have been discussed and a new definition of freedom has been made in the relatively free environment in the West. However, new unique problems have also emerged. Social reality brought along a new process of change. The basic demand of the bourgeois class is the reorganization of production-property relations. Modernity and capitalism developed in parallel (Amin, 2016: 16).

The critique of modernism was again carried out by the Westerners on the axis of post-modernism. Criticism of modernism was embraced in non-Western societies, especially among traditionalists. The Marxist thinker Wallestein stated that the world system serves the interests of the core countries and that culture is used as a weapon of oppression and exploitation in the hands of the powerful.

With regard to modernity, pure reason has been brought to the fore by French thinkers such as Diderot. In his work "What is Enlightenment?", Kant praised enlightenment as the maturation and liberation of the human mind. In other words, people would now be able to find the truth without the need for a guide.

The leading thinkers of the Frankfurt school expressed the predicament of modernity. According to them, the Enlightenment (Modernity) set out to free people from dogmas. However, people have faced other problems as a result. According to Habermas, one of the representatives of the Frankfurt school, people faced the problem of the corruption of the mind and the instrumentality of the mind. It caused the alienation of instrumental people. Their life-worlds became meaningless and fell into exploited positions. (Dellaoğlu, 1998) However, democracy demands more.

5. Modern Democracy in the Globalization Equation

Globalization is a multidimensional and complex phenomenon. For instance, an economist considers this phenomenon to be an economically oriented process, while a sociologist considers it to be the melting of national cultures, and a politician considers it to be the weakening of national sovereignty. There is a lot of talk about the concept of globalization, but a reductionist approach is displayed.

Globalization is an international exchange, but its tools are social media. To give an example, the trading volume of Mitsubishi is larger than in Indonesia. The assets of the four largest companies in the world were \$ 6.4 trillion in 2009. The main disadvantage of these companies is that they create a fierce competitive environment. They put great pressure on small and medium-sized companies. In addition, the cheapening of the labor cost brings labor exploitation to the agenda.

Multinational corporations lead to the exploitation of labor power through internal exploitation and resource transfer. This causes the corporate culture to degenerate.

As a word meaning, we can state that democracy means the rule of the majority. There are more than 500 concepts of democracy today. For example, direct democracy was practiced in Greek city-states because the population was low. In other words, the public could directly participate and discuss the decision-making mechanisms. Today, "representative democracy" is practiced with representatives elected by the people; because socio-economic conditions have changed. In the modern world, it is debatable how fair electoral democracy is.

Pluralistic regimes that adhere to the constitution are candidates for becoming a people's regime. The question of how fair it is for the masses of the people to be governed by bourgeois democracy can be raised. It can also be stated that the current regime of democracy is an oligarchy. The second problem is whether the concept of representative democracy has turned into demagoguery. The third problem is whether democracy is emptied by certain groups (Aron, 1976: 119-120).

In this system, there is a problem of equitable division of wealth at the economic level (Aron, 1976: 341). Democracy suffers more when political competition is concentrated in the hands of the few. The promises made in this system are misleading. Isn't democracy ultimately the ability of the people to dismiss the politician they are not satisfied with? However, democracy has become a regime based on the persuasion of the mass of the people by a few people. In such an environment, it is also doubtful that the public can make the right choices away from manipulations. As John Dunn quotes Benjamin Constant in his book *The Freedom of the People*: "It expresses a kind of stewardship of choice."

6. Modernity-Individual and Economic Necessity

The main parameter of ensuring the peace and well-being of an individual depends on his ability to think rationally. When people act according to the principles of universal morality, they can resolve the right and the wrong. Enlightenment thinkers brought universalist moral principles to the fore. Enlightenment thinkers also served the bourgeois order in a way, they did this consciously or unconsciously. According to them, individual and social interests should be compatible. The main achievement of Karl Marx is that he could predict and theorize the damage that capitalism inflicts on the human spirit. According to him, capitalism was doomed sooner or later (Bookchin, 2013: 22). What capitalism is doing today is that it can produce weapons that can destroy people wholesale.

The global cultural understanding of imperialism, as described in George Orwell's book "1984", has been easily adopted by the unconscious masses. Since the people cannot see the historical background, they accept what is imposed on them as they are (Orwell, 2015: 59).

Individuality is one of the basic elements of the capitalist system. There is no peace and tranquility in societies where individuality prevails. We can say that fair income distribution is not possible in this system.

The Anatolian writer Nurettin Toçu also rejects the understanding that "large capital is the product of labor" and states that "large capital emerges through the exploitation of human labor" (Topçu, 1970). Where there is a market economy, there are balanced friendships and love relationships. It is not a right choice to give more than you get.

With the development of communication tools, capitalism has had the opportunity to convey its cultural arguments to people. The messages given by capitalism are given to the public in the form of simple data and are subject to information bombardment (Moles, 1983: 135). Cultural

provinces emerge with these messages. There is consumption of what is produced in cultural centers (Kalay, 1995: 35).

The imposition of perception and thought are normal processes in a free market economy. We are directed to different ways with our reliable sources.

There is a rapid cultural change in people living in the metropolis in countries where the monetary economy prevails. Congregationalist feelings such as solidarity are being lost. There seems to be a serious corruption in social consciences with capital-politics relations (Oktaý, 2002: 9). Metropolises are the places where capital is concentrated and labor is exploited. The sections advocating globalization are engaged in propaganda in which liberalism is unrivaled. Hedonism is internalized. Several concepts such as justice, equality have been destroyed (Oktaý, 2002: 14). The following observations of Ahmet Insel are given in Ahmet Oktaý's book "Metropol and the Imagination: "A social explosion similar to Argentina is not seen in Turkey. In addition, the internal explosion experienced by the working class in Turkey shows itself mostly with the increase in suicide, violence and crime rates." Walter Benjamin, on the other hand, stated in his book "Passages" that: "The crowds of large cities have led to feelings of fear, repulsiveness and horror in those who observe them for the first time" (Benjamin, 1993: 195). Ahmet Oktaý stated that there is hyper consumption and growth in metropolitan areas due to a hedonistic approach (Oktaý, 2002: 18; Benjamin, 1993: 90).

Traditional patterns are being rapidly pacified and a new order of life is being established in metropolitan cities with a population of more than a million people. Since there are many job opportunities in metropolitan cities, those who migrated from rural areas to cities have turned into lumpen proletariat. These masses are sections that have neither been able to stand out from the peasantry nor have been urbanized. They are in a cultural jam.

Mc Gee has studied the form of urbanization in developed countries and underdeveloped countries in his book "Urbanization". As a result, he stated that urbanization in developed countries and developed countries has the same nature. Marx divided these population clusters into social classes: the urbanites (bourgeois), the proletariat, the lumpen proletariat. We can call the class in such growing cities "the proto-proletariat" (Keleş, 2008: 41). The reasons underlying the consciousness of those who migrate from rural to urban areas are not only economic, but also the pride of being urban.

There is a tight service link between cities and rural areas (Keleş-Harmancı et al., 2009: 142). Ibn Khaldun makes the same determination. For example, Ibn Khaldun goes to the following classification: "Bedouins farm but Hadaris are not interested in farming." The Hadaris mentioned by Ibn Khaldun belonged to the civil servant-bureaucrat class.

Because food consumption is not fair and income is not divided fairly, there is a hunger crisis in the world. This is a systemic problem. It can be said that it is not a correct analysis to reduce the food consumption to the population, which has not been resolved in some places. According to the findings of the World Commission for Environmental Development, although the grain production in the world exceeded the population growth rate, adequate food consumption could not be achieved in some regions. Global agriculture is not used for the benefit of the people. Starving countries also do not have the purchasing power. We can also add that there is environmental pollution due to the increase in production-consumption in industrialized countries.

Media-Historical Process in the Context of Modernity-Political Content

In the historical process, traditional social relations have been eroded in the modern period and production-consumption relations have also changed. Media is one of the pillars of this complex process. In this case, it is effective in the philosophical-sociological and psychological process. Especially the political influence of the media has legitimized social changes. The conjuncture was systematized by his involvement in this process in his business activities. When the tabloidizing power of the media was discovered in the 19th century, the problem evolved into another place. With the production of news, the media has acquired a socio-economic dimension. Commercial advertising, the sale of goods and services also allowed media to become an intermediary (Thomson, 2005: 123).

Press publishing later turned into commercial companies. In particular, the media was used as a legitimizing force for the aggression of imperialism. In this way, Western countries used the power of the media to show themselves as a civilizing force when transferring the wealth of the colonies to their countries. The media had an increasing effect on the dependency of peripheral countries on their core countries. They acted as an ideological device in a way. So an asymmetric dependency has occurred (Bostanoğlu, 1999: 108). Asymmetrical dependence also has ideological and economic implications.

Although modernism is related to the domestic-social, political order and developments of underdeveloped countries, it actually has an organic dependence on international politics. In other words, modernism has a center-periphery relation. We can state that the survival of the political system depends on the dependence of the peripheral countries on the center.

After the Second World War, the four major agencies Reuters, AP, UP and AFP acted as news distributors in international politics. Many media organizations around the world needed the news that these news agencies would provide. With the developments in communication technology, this dependence has decreased; however, these news agencies misled people by making news for their own political purposes. They acted as central players, depending on different data and information, not only in politics, but also in commercial transactions. With the monopolization of information in the international arena, powerful companies and states have gained the opportunity to manipulate some information. Wide-ranging discussions were held around the "New World Information and Communication Order" with the initiatives of UNESCO in order to prevent the monopolization of information. However, this attempt was tried to be prevented by the monopolies. The United States left UNESCO in 1984. The United States was followed by the United Kingdom in 1985. With the separation of these two states, UNESCO's revenues decreased by 30 percent (Thompson, 2005: 238).

The qualified manipulative and deterrent effect of media power on generating persuasion and consent has also led to its integration into the political system. The fact that the media is a legitimizing force for interventions in surrounding countries leads to the media being viewed as suspicious.

7. Conclusion

The common opinion of many thinkers is that the media desensitizes people. It can be concluded that the belief that it is natural not to share or feel the suffering of people at a distance is a product of the liberal system. What is shown to individuals by the media normalizes some behaviors. The belief that the media presents to the people is the acceptance of the violence of the dominant

power. Thus, people become more introverted. People can be more hypocritical next to those who are stronger than themselves. The understanding of "after me the deluge" becomes a situation that the individual assimilates. Individual fears cause social fears. Individuals who act with the logic of the market actually do not have much to do; because this mentality is widespread among individuals formatted by modern culture. In highly individualized societies, it is becoming increasingly difficult for people to find a place where they can show feelings such as solidarity and love.

Considering the current application of modernization, it can be stated that it is a structural process that carries universality. The questions on this topic are asked by Anthony D Smith as follows: "At what level is modernization desired or demanded by whom? How controllable is Modernization? What kind of benefits can modernization have for humanity in the long run?" The answers to these questions are given by empirically minded social scientists. It can be noted that commercial companies and the media are the ones that ensure the variability and manageability of cultures. These actors play a central role. It is among these claims that modernism has decimated ancient cultures. Modernism is an extremely complex political process. The questions posed by John Dunn in the book "The Freedom of the People" are facts that require every social scientist to think about. "Is it really the illusion of this unusual new sovereignty? Or is it the ultimate turmoil? Or is it a gigantic moral and political leap that is expected to engulf the entire world?"

References

- Abel, J. (1993). *Modernite nedir?*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Amin.S. (2014). *Modernite demokrasi ve din*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Appadurai, A. (2008). *Küçük sayılardan korkmak*. İstanbul: Timsah Kitap.
- Argın, Ş. (1992). *Boş zamanın toplumsal anlamı üzerine notlar*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Aron, D. (1976). *Demokrasi ve totalitarizm*. İstanbul: M.E. Basımevi.
- Benjamin, W. (1993), *Pasajlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bookchin, M. (2013). *Ekolojik topluma doğru*. İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Bostanoğlu, B. (1999). *Türkiye-ABD ilişkilerinin politikası*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Dellaoğlu, F. B. (1998), *Toplumsalın yeniden yapılanması*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Demir, F. (2021). İnovasyona metamodernist Bir Sos. *Dünya Gazetesi*.
- Dunn, J. (2017). *Halkın özgürlüğü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Esslin, M. (2001). *Televizyon çağı*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Frakel.B. (1991). *Sanayi sonrası ütopyalar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jürgen, H. (1994). *Modernlik tamamlanmamış bir proje*. Ankara: Kıyı Yayınları.
- Kalay, A. (1995). *Türkiye'de video ve kitle kültürü ilişkisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keleş, R. (2008). *Kentleşme politikaları*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Keleş-Harmanlı ve diğerleri. (2009). *Çevre politikası*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Konuk, M. (2018). *Denge ve devrim*. İstanbul: El Yayınları.
- Moles, A. (1983). *Kültürün toplumsal dinamiği*. İzmir: E.Ü Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Oktay, A. (1997). *Türkiye'de popüler kültür*. İstanbul: Y.KY.
- Oktay, A. (2002), *Metropol ve imgelem*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Orwell, G. (2015). *1984*. İstanbul. Can Sanat Evi.
- Özdemir, E. (1974). *Üçüncü yol*. İstanbul: Özen Yayıncılık.
- Pauline, R. (1998). *Post modernizm ve toplum bilimleri*. Ankara: Ark Yayınları.

Smith, D. A. (1995). *Toplumsal değişim anlayışı*. Ankara: Gündoęan Yayınları.

Thomson, B.J. (2005). *Medya ve modernite*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Topçu, N. (1970). Kapitalizmin dünyası, *Hareket Dergisi*, 58.

EXTENDED ABSTRACT

The interaction between social structure and thought system is an inevitable sociological reality. Like human-nature interaction, there is a dialectical interaction between the system of thought and nature-society-human relations. Anthony D. Smith points out the elites as the drivers of modernization in his book "Social Change". He states that "It is necessary to analyze not only the internal composition and ideological movement of the elite, but also its relations with other strata and institutions. Not only individuals but also political and economic institutions are undergoing changes with modernization." Apparently, there is a need for bureaucracy and mass media in order for social transformation to be radical. Today, the diversity of social movements is discussed with a monistic approach.

The depression in which modern society is located has led to new searches. Postmodernism has brought serious criticism to modernity and has revealed new breakthroughs. While postmodernism was expressed as a Western discourse in advanced capitalist countries, the concept of metamodernism is currently being discussed. It was first used by the Canadian theorist Linda Hurchion. The pre-modern cultural elements are as follows according to metamodernism: "Religion, spiritualism, personal existence and collective consciousness". Metamodernism offers social and moral principles for the realization of these elements.

Modernity is a view that arises in order for people to achieve salvation through reason. We can also say that it has a progressive function. The cultural codes of society have completely changed with the progress of the monetary economy. Concepts such as solidarity and altruism have lost their function. Excessive individualization has made people selfish. In his book "Environmental Policy", Ruşen Keleş states the following: "Problems such as nutrition and hunger stem from the inequality brought about by the system. However, all natural resources are enough for all humanity. Production and consumption activities are most concentrated in metropolitan cities, and this also leads to environmental problems." The findings of the World Commission on Environmental Development also coincide with the findings of Ruşen Keleş. According to these findings, world grain production is above the population growth rate. The desire for excessive consumption popularizes hedonistic desires in people living in metropolitan cities. People who are wholeheartedly committed to the capitalist system follow the logic of "making money" from every job they do. The element that transforms the capitalist system into a system of relations in the sociological sense is the "free market economy". Since it presupposes a mandatory and one-way individualization, it leads to a disruption of the natural balance. In a free market economy, people work hard, but they can never become rich. Usually the property they can acquire is specific. In other words, in a free market economy, there is an environment that will harm social and individual relations.

The concept of modernization is a subject open to discussion. This concept is often talked about by reducing it to the economy. The connection of modernization with culture is ignored. While using the concept of human in traditional societies, personality traits such as courtesy, respect, generosity, and good manners were used. The definition of man in modernity is different. The Turkish equivalent of this definition is "contradiction of spirit".

The relationship between the media and the individual has philosophical, sociological and psychological dimensions. This relationship is usually complicated. The media, in particular, has the power to legitimize political and social changes. Apart from the relationship of the media with people, it can also market commercial goods. When the media and commerce developed on a large scale, commercial advertisements became an essential tool in the sale of goods and services. When the role of the media in trade was assimilated, media organizations turned into large corporations. Journalism has become an industry. After the Second World War, the four major agencies Reuters, AP, UP and AFP acted as news distributors in international politics. Many media organizations around the world needed the news that these news agencies would provide. With the developments in communication technology, this dependence has decreased, but the mentioned news agencies misled people by making news for their own political purposes. Many newspapers in the world are dependent on the mentioned news agencies. UNESCO initiated discussions on this issue but met with serious resistance. The United States and Britain cut their aid to UNESCO. Multinational corporations did not accept the diminution of the manipulative power of the monopoly media. The qualified manipulative and deterrent effect of media power on generating persuasion and consent has also led to its integration into the political system. The fact that the media is a legitimizing force for interventions in surrounding countries leads to the media being viewed as suspicious.

As Habermas, one of the leading thinkers of the Frankfurt School, noted: "In the corruption that has occurred in modern times, the mind has fallen into an instrumental state. Instrumental rationality alienates a person even to himself, while it also renders their life-worlds meaningless and colonized." (Dellaoğlu, 1998)

Arap Baharından Başarısız Devlete: Libya

From Arab Spring To Failed State: Libya

Şevket ŞEKER^a

ÖZET	ABSTRACT
<p>Bu çalışma, Arap Baharı gösterilerinin Libya'yı başarısız devlete dönüştürmesinin nedenlerini ve arka planını ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda tarihsel bir perspektiften Libya'nın siyasi ve tarihi dönüşümü ele alınmıştır. Libya'nın siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısı başarılı bir ulus devlet inşasının önündeki engel olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca toplumsal bölünmüşlük ve aşiret bağlarının güçlü olması parçalanmışlık ortaya çıkarmaktadır. Böylesi bir toplumsal yapının üzerine inşa edilen ve bütün kesimleri merkezden kontrol etmeyi amaçlayan siyasi yapı, güvenlik merkezli yaklaşım benimsemek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla müreffeh bir devlet inşası için ayrılması gereken kaynaklar, siyasi sistemin sürdürülebilirliği için harcanmaktadır. Ayrıca Arap Baharı sürecini bazı ülkeler kansız atlatırken bazılarıysa kanlı ve yıkıcı bir şekilde halen atlatmaya çalışmaktadır. Bu sürecin nasıl olacağı, olaylara dış müdahalenin etkisiyle ilgilidir. Libya'daki gösterilere dahil olan dış müdahale, ülkenin tam anlamıyla çökmesine ve iç savaşın patlak vermesine yol açmıştır. Libya halen normalleşmeye çalışmakta ve iç savaşın bitmesi için mücadele vermektedir. İç dinamiklerin tetiklediği sorunlar ve yabancı devletlerin müdahalesi Libya'da işlemeyen bir devlet sisteminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.</p>	<p>This study aims to address the reasons and background of the Arab Spring demonstrations that turned Libya into a failed state. In this direction, the political and historical transformation of Libya is discussed from a historical perspective. Libya's political, social and economic structure emerges as an obstacle to the construction of a successful nation-state. In the historical process, a strong state in the market but weak in terms of politics and prosperity has been built in Libya. In addition, social division and strong tribal ties reveal fragmentation. The political structure, which is built on such a social structure and aims to control all segments from the center, has to adopt a security-centered approach. Therefore, the resources that should be allocated for the construction of a prosperous state are spent on the sustainability of the political system. In addition, while some countries have survived the Arab Spring process without blood, others are still trying to survive in a bloody and destructive way. How this process will take place is related to the effect of external intervention in the events. Libya is still trying to normalize and is struggling to end the civil war. The problems triggered by internal dynamics and the intervention of foreign states have led to the emergence of a dysfunctional state system in Libya.</p>
<p>Anahtar Kelimeler Başarısız Devlet, Libya, Arap Baharı, Dış Müdahale, İç Savaş</p>	<p>Keywords Failed State, Libya, Arab Spring, Foreign Intervention, Civil War</p>

^a Kocaeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü. Email: sevketsekerr@gmail.com.
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

1. Giriş

Yaklaşık 1,7 milyon metrekare yüzölçümüne ve 6,5 milyon nüfusa sahip olan Kuzey Afrika ülkesi olan Libya, XX. yüzyılın başından itibaren çalkantılı bir siyasi geçmişe sahip olmuştur. 1911 yılında İtalyanların Libya üzerinde hâkimiyet kurmak için harekete geçmesiyle Libyalıların yıllarca sürdüreceği direniş başlamıştır. Ömer Muhtar'ın idamı sonrasında ülkede hâkimiyet kurmaya başlayan İtalyan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar ülke yönetimini kontrol etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülke bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak sömürge mirası ve Libya'nın toplumsal yapısı gereği güçlü bir devlet ve ulus inşası gerçekleşmemiştir. Bu nedenle bağımsızlıktan hemen sonra monarşi rejimi kurulmuş ve ülkede toplumsal tabana yayılmayan siyasi ve ekonomik yapı meydana gelmiştir. Bu durumsa monarşi rejiminin, halka yeni umutlar vadeden subaylar tarafından sona erdirilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak kısa süre içinde yeni yönetim de kendi elitlerini ve tabanını oluşturmuştur. Dolayısıyla bütün toplumsal kesimler yine iktidardan pay alamadığı gibi gelir eşitsizliği ve ekonomik sorunlar sürmüştür. Buna rağmen 1969 darbesiyle iktidara gelen Albay Muammer Kaddafi kendine has yönetim biçimi olan Cemahiriye sistemiyle ülkeyi 42 yıl yönetmiştir.

Kaddafi yönetimi aşiret ve kabileler arasında denge gözeterek iktidarını sürdürmüştür. Fakat ülkenin gelir eşitsizliğinin yüksek olması ve iktidara yakın grupların refahının sürekli artması Tunus'ta başlayan gösterilerin Libya'ya sıçramasına ve halkın iktidarı devirmesine neden olmuştur. Kaddafi yönetimi iktidardan indirilmiş olsa bile alternatif olarak ortaya çıkan yeni siyasi gruplar meşruiyet sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı ülke dış müdahaleye açık olmuştur. Sonuç itibariyle kendi vatandaşlarını koruyacak egemen bir otorite yokluğuyla ülke çıkmaza düşmüştür.

Arap Baharı gösterileri, ilgili ülkelerin kronikleşmiş sorunlarına karşın toplumun bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bu süreç üçüncü tarafların dâhil olmasıyla ya karşı devrime dönüşmüş ya da ülkeler iç savaşa ve parçalanmaya sürüklenmiştir. Dolayısıyla gösterilere müdahil olan dış müdahale ülkeleri başarısız devlete veya çöken bir devlete dönüştürmüştür.

Temel işlevlerini yerine getirecek kapasite yetisinden mahrum olan başarısız devletler, meşruiyetlerini yitirmiş ve egemenliklerini kaybetmiştir. Vatandaşlarının can güvenliğini sağlamaya gücü dahi yetemeyen çökmüş devlet yapıları, uluslararası toplum için çeşitli tehlikeler arz etmektedir. Bu nedenle başarısız devlet sorunsalı uluslararası sistemin bir sorunudur. Bu bakımdan bu çalışma Libya'nın başarısız devlete dönüşüne sebebiyet veren temel iç dinamikleri ve olayları açıklamayı ve Libya'nın mevcut çökmüş yapısını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla bu konuda ilgili literatür taranmış ve başarısız devlet terminolojisi etrafında Libya'nın dönüşümü vurgulanmıştır.

Çalışma kapsamında önce başarısız devlet olgusu kavramsal açıdan incelenmiştir. Ardından Muammer Kaddafi'ye kadar olan Libya siyasi ve tarihi süreciyle, bu sürecin bıraktığı sorunlu miras ele alınmıştır. Sonrasında Kaddafi ile dönüşen Libya ve devam eden çarpık siyasi, sosyal ve ekonomik yapı üzerinden dönem analizi yapılmıştır. Son bölümdeyse Arap Baharı süreci ve yaşanan iç savaşa değinilmiş ve çökmüş devlet yapısı ortaya konmuştur. Çalışma neticesinde Libya'nın tarihsel mirası ve sosyo-politik yapısı ile Arap Baharı süreci ve bu süreçte iç dinamikleri arka plana iten dış müdahalenin etkisiyle başarısız devlete dönüş süreci ele alınmış ve literatüre bu açıdan katkı yapılmaya çalışılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu başlık altında başarısız devlet kavramı ve temel saiklerinden bahsedilmiştir.

2.1. Başarısız Devlet

Soğuk Savaş sonrası literatüre giren Başarısız Devlet kavramını ilk kez Helman ve Ratner, *Saving Failed States* (1993) adlı makalede kullanmıştır. Çalışmaya göre uluslararası toplumda varlığını sürdürebilme kabiliyetine sahip olamayan devletler bu kategoride tanımlanmıştır (Helman ve Ratner, 1993: 3). Literatüre, başarısız devlet kavramıyla ilgili daha sonra pek çok çalışma girmiştir. Kabul gören yaygın tanımın sahibi olan William Zartman (1995), temel işlevlerini yerine getiremeyen ve uzun süredir gerçekleştirilemeyen ülkeleri başarısız devlet olarak tanımlamıştır. Robert Rotberg (2003) iç şiddete maruz kalan vatandaşların siyasi taleplerini yerine getiremeyen devletlerin meşruiyetini yitireceğini ileri sürerek başarısız devlet olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan Helman ve Ratner'in başarısız devlet kavramından önce Barry Buzan (1983) zayıf ve güçlü devlet ayrımını yapmıştır. Güvenlikçi bir bakış açısıyla bu ayrıma bir açıklama getiren Buzan'a göre, zayıf devletler iç politikalarında kaynaklarının çoğunu mevcut siyasi yapının korunmasına ayırırken; siyasi, toplumsal ve ekonomik gelişim ile başarılı bir devlet inşasına yeterli kaynağını yönlendir(e)memektedir.

Cojanu ve Popescu (2007) temel kamu hizmetlerini sunma konusunda yetersiz ya da isteksiz olma konusuna göre başarısızlık durumu değerlendirirken, Fukuyama (2015), başarısız devletleri uluslararası toplum için ciddi bir tehdit olarak görmektedir. Carment (2003) ise başarısız devletlerin ülke içindeki vatandaşlarının güvenliğini sağlayamadığına dikkat çekmiştir.

Literatüre giren çalışmalara kısaca değinilerek ortaya konmaya çalışıldığı gibi, egemenliğini ve meşruiyetini sürdürmeye ve muhafaza etmeye yetisi olmayan ve devletin temel işlevlerini yerine getiremeyen başarısız devletler kendi toplumları için tehditler oluştururken, uluslararası toplum için de ciddi bir sorun teşkil etmektedir.

ABD menşeli The Fund for Peace (FFP), başarısız devletler üzerine önemli araştırmalar yapan ve bunu endeks olarak yayınlayan bir araştırma kuruluşudur. FFP, devletleri beş kategori on iki gösterge üzerinden ölçmektedir. Sosyal, ekonomik, siyasi, uyum ve göz önünde tutulması gereken unsur olarak beş kategoride 12 ölçüt ile FFP, her yıl 178 devletin sıralamasını yapmaktadır. 178 devlet en kırılgan devletten en sürdürülebilir devlete kadar sıralanmaktadır. Başarısız devletlerde genellikle, adli ve siyasi suçlarda artış, zayıf altyapı, siyasi, dini veya etnik çatışma, işlemeyen devlet mekanizması karakteristik özellikleri arasında sayılabilir (Potter, 2004: 4).

FFP'nin göz önüne aldığı ölçütler;

- I. Sosyal Göstergeler
  - a) Demografik Baskı
  - b) Mülteci ve Yerinden Edilmiş Kişiler
- II. Ekonomik Göstergeler
  - a) Ekonomik Düşüş
  - b) Eşitsiz Ekonomik Kalkınma
  - c) İnsan ve Beyin Göçü
- III. Siyasi Göstergeler
  - a) Devlet Meşruiyeti
  - b) Kamu Hizmetleri
  - c) İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü

- IV. Uyum Göstergeleri
  - a) Güvenlik Aygıtı
  - b) Yönetici Elitler (İktidar Mücadelesi, Siyasi Rekabet)
  - c) Gruplar Arası Sıkıntılar

- V. Göz Önünde Tutulması Gereken Unsur
  - a) Dış Müdahale

olarak sıralanabilir (fragilestatesindex.org).

FFP'in belirlemiş olduğu kategorilerin ilk dört sütunu, iç dinamikleri değerlendirirken son sütun dış dinamikleri ele almıştır. Bu kriterler göz önüne alındığında devletin inşa ve yönetim süreciyle refah paylaşımında kapsayıcı olabilen ülkelerin kalkınmışlığı oldukça yüksektir. Aksi takdirde çatışmacı, çıkmaza düşen ve krizlerle boğuşan organizasyonlar meydana gelmektedir.

Birçok etnik unsura sahip ve bölünmüş yapıları topluluklar merkezi devletin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum devletin parçalanmasına ve egemenliğini kaybetmesine yol açmaktadır. Ayrıca egemen oldukları toprak parçası üzerinde hâkimiyet kurmakta sorun yaşayan başarısız devletler otorite sorunu yaşamaktadır. Otorite sorununun olduğu ülkeler, her türlü illegal örgütün yaşam alanına dönüşmektedir. Bu nedenle başarısız devlet sorunsalı küresel bir sorun haline gelmektedir. Bu devletler terör, uyuşturucu ve kaçakçılık başta olmak üzere pek çok illegal unsurlarla gerek küresel gerekse bölgesel mücadelenin güçleşmesine sebebiyet vermektedir. Ayrıca bu unsurlar ülkenin bir kısır döngüye girmesine ve güvenlik başta olmak üzere pek çok sorunun içinde kaybolmasına yol açmaktadır.

Toplumsal yapının bölünmüşlüğü ve bölünmüş yapılar arasındaki gerilim devletin fonksiyonlarını yerine getirebilme gücünü kısıtlamaktadır. Sürekli gerilim ve tansiyonun olduğu toplumsal sistem, iç savaş riskini beraberinde getirmektedir. Devletin dayanıklılığını azaltan bu durum, siyasal iktidarın egemenliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda kaosu, çatışmanın, baskının olduğu ortamdan insanların kaçmasına yol açmaktadır. Özellikle bu tarz ülkelerde çok sık yaşanan beyin göçü devletin ve toplumun gelişmesini yavaşlatmakta hatta durdurmaktadır.

Mülteciler ve yerinden edilmiş her türlü grup, devletlerin otoritesini ve kamu hizmetlerini tehdit etmekle birlikte toplumsal düzen ve barışı bozabilme potansiyeline sahiptir. Mültecilerin veya yerinden edilmiş kitlenin büyüklüğü iç güvenliğinin sağlanmasına mâni olabilmektedir.

Toplumsal bölünmüşlük ve farklılık siyasal iktidarın ve refahın adil paylaşımına fırsat vermemektedir. Belirli bir grubun iktidara hâkim olması ve devletin kaynaklarından çok daha fazla pay alması, diğer azınlık grupların ise bu süreçten dışlanması toplumsal bütünlüğe zarar vermektedir. Aynı zamanda bölünmüşlüğü derinleştirmektedir. İktidara hâkim olan gruplar devletin kontrolünü ellerinde tutabilmek ve sürdürebilmek için radikal eylemlerde bulunabileceği gibi insan haklarını ve hukuku tamamen görmezden gelebilirler. Bunun neticesinde tamamen polis devletine dönüşmüş, yolsuzluğun ve kayırmacılığın yaygın olduğu devlet yapıları meydana gelmektedir. Bu süreç itibarıyla güvenlik ekseninde konumlanmış devletler bütün kaynaklarını kolluk güçlerine aktararak kalkınmayı göz ardı edebilir. Sonuç itibarıyla piyasada güçlü ama gerek ekonomik gerekse kalkınmışlık açısından zayıf devletler meydana gelmektedir.

Kalkınmaya ve kamu hizmetlerinin niteliğini arttırmak için harcanması gereken kaynakların güvenlik aygıtına aktarılması, devletin vatandaşına sunması gereken temel mal ve hizmetleri yerine

getirememesi ile sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla kamu hizmetlerini yeterince vatandaşına sunamayan devletler meşruiyetini de yitirmektedir.

Dekolonizasyon süreci sonrasında devlet tecrübesi olmayan ülkeler, sömürge miraslarının bıraktığı yozlaşmış kurumların ve ayrıştırılmış siyasi, toplumsal ve ekonomik yapılarının etkisiyle başarısızlığa sürüklenmiştir. Bu nedenle bağımsızlıktan sonra özellikle Acemoğlu ve Robinson'un (2014) ifade ettiği sömürücü kurumların varlığı sürdürülebilir bir devlet yapılanmasının mevcudiyetinin önündeki en büyük engel olmuştur.

3. Sömürgecilikten Kaddafi'ye Libya

1870 yılında İtalya siyasi birliğini tamamladıktan sonra sanayisi için ham madde arayışına girişmiştir. Sömürgecilik faaliyetlerine iç siyasi yapısı nedeniyle geç başlayan İtalya, Fransa'nın Cezayir işgaline tepki olarak Tunus'u işgale kalkmış, fakat başarılı olamayınca Kuzey Afrika'da kalan son sömürge olmayan ve coğrafi konumuyla da kendisine yakın olan Libya'ya doğal yayılma alanı olarak bakarak göz dikmiştir. Tarihler 1911 yılını gösterdiğinde Osmanlı'ya İtalya; Osmanlı'nın Trablusgarp ve Bingazi'nin gelişmesini sağlamadığı bu yüzden İtalya'ya yakın olan Libya'nın kendi çıkarları için gelişmesinin hayati olduğunu ve medeniyet götürülmesi gerektiğini bildiren bir nota vermiştir. Meşrutiyet yönetimi bu ifadeleri reddeden bir nota yayınlarken, İtalya harp ilan etmiştir (Alkan, 2014: 61-62).

İtalya'nın Libya'yı işgal girişimine Osmanlı güçlerinin sadece gönüllü göndererek karşılık vermiş olmasına rağmen bu örgütlü direniş İtalyanları zor durumda bırakmıştır. Fakat Osmanlı, Balkan Savaşlarının patlak vermesi üzerine Libya'dan çekilmek durumunda kalmıştır. Her ne kadar Osmanlı çekilmiş olsa da İtalya 1932 yılına kadar Libya'ya tamamen hâkim olamamıştır. Libya'da işgale karşı mücadelenin ön saflarında Ömer Muhtar ve Senusi şeyhleri bulunmuştur. Libya'nın kıyı kesimlerinden içeriye giremeyen İtalyanlar Mussolini'nin iktidara gelmesi sonucu daha sert ve baskıcı faşist politikalarla direnişi kırmış ve Ömer Muhtar'ın 1931 yılında idamı sonrasında düzen kurabilmişlerdir (Ceviz, 2011: 5). Osmanlı'nın bölgeden çıkması kısa sürede barış ve huzuru yok etmiştir. Bunun yanında yerel halka ikinci sınıf vatandaş statüsünde muamele edilmiş ve dini, kültürel, tarihi değerler hiçe sayılarak tahrip edilerek binlerce insan katledilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda Afrika'da yaşanan çatışmaların odağında Libya vardı. 1943'te mihver kuvvetleri yenilince Libya'dan çekildiler. İtalyanlar tarafından sürgüne gönderilen Senusi tarikatının lideri Şeyh İdris ülkesine döndü. Libya savaş sonunda Fransa ve İngiltere'ye bırakıldı. 1949 yılında Birleşmiş Milletler bağımsız bir devlet olma yönünde karar aldı. 1951 yılında bağımsızlığı tanındı ve ilk kralı İdris oldu. Libya; Fizan, Trablus ve Bingazi olarak üçe bölünmüş federatif bir yapı olarak kurulmuştur. Kurulan devlette Türkiye'den gelen uzmanlar da görev yapmıştır. Bunlardan Sadullah Koloğlu başbakanlığa kadar yükselmiştir. Bu dönemde Türkiye'yle iyi ilişkilerin kurulduğu ve karşılıklı ziyaretlerin yapıldığı, Muammer Kaddafi dahil 25 öğrencinin eğitim için Türkiye'ye gönderildiği bir süreç başlamıştır. Fakir bir devlet olarak kurulan Libya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'yle 1953 yılında yaptığı üs anlaşmaları karşılığında alınacak olan yardımlar sayesinde bir süre varlığını sürdürebilmiştir (Koloğlu, 2003).

Libya'da 1959 yılında petrol bulunması Libya için bir dönüm noktası olmuştur. Ülkenin tek bir eyaletinde bulunan petrol, gelir eşitsizliği ortaya çıkarmış ve yönetimde adam kayırma, yolsuzluğun artması İdris yönetimine muhalif hareketlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kraliyet ailesinin petrol bulduktan sonra zenginleşmesi ve fakir halkın refahında bir değişimin olmaması yönetimden halkın uzaklaşmasına ve yönetime karşı seslerin toplumun her kesimine yayılmasına yol açmıştır. Kral İdris bunun üzerine muhalefet partilerini kapatmış ve baskısını arttırmıştır. Ayrıca petrol

tekeline bizzat üzerine alması toplumsal rahatsızlığı iyice arttırmıştır (Caner ve Şengül, 2018: 50). Filistin sorunu ve artan Arap Milliyetçiliğine yönetimin kayıtsız kalması buna karşılık Batılılaşmanın artması orduyla İdris yönetiminin gerilim yaşamasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda 1 Eylül 1969 yılında Kral İdris Türkiye’de bulunurken genç subaylar 27 yaşındaki Muammer Al-Kaddafi liderliğinde darbe yaparak yönetimi ele geçirmişlerdir (Sullivan, 2008: 10). Genç subaylar yönetimi ele geçirirken ciddi bir mukavemet görmemişler ve halk darbeyi memnuniyetle karşılamıştır. Nasır Hayranı olan Kaddafi, Arap Birliği fikri ve Arap milliyetçiliğini gerçekleştirme amacını taşımakta ve dönemin revaçta olan Arap Milliyetçiliği düşüncesinin takipçisi olarak iktidara gelmekteydi. Fakat kısa süre sonra Arap Birliği siyasetinden vazgeçerek daha pragmatistçe ve yapısalcı bir yaklaşımla Afrika Birliği siyasetinin lideri ve takipçisi haline dönüşmüştür (Baltalı, 2019: 15-16).

Kısaca değinilen Kral İdris dönemine bakıldığında, sömürge mirasının bıraktığı yozlaşmış sistem ve bağımsızlıktan sonra gelen siyasi elitin güç ve refahı kendilerinde toplamaları, kaynakların başarılı bir devlet inşa edilmesine yönlendirmekten alıkonulmasıyla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla iktidarın toplumu refahtan dışlayan uygulamaları meşruiyetinin sorgulanır hale gelmesiyle sonuçlanmış ve darbeye süreç son bulmuştur.

4. Kaddafi Libya’sının Dönüşümü ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar

1963 yılında Nasır’dan etkilenen ve fikirlerinin sıkı bir takipçisi olan Muammer Kaddafi orduya katılmıştır. 1952 yılında Mısır’da gerçekleşen Hür Subaylar darbesinden ilham alan Kaddafi ve 3 arkadaşı Hür Subaylar Hareketi adıyla örgütlenmeye başlayarak hareketlerini genişletmeye çalışmıştır. 1969 yılında hareket Kudüs Operasyonu adıyla kansız ve halkın rızasına dayanacak şekilde hızlı bir darbe gerçekleştirmiştir (Çıldır, 2016: 56-57). Darbeden sonra ülkede monarşi rejiminin kaldırıldığını ilan eden Kaddafi, Libya Büyük Sosyalist Arap Cumhuriyeti (al-Ğamāhīriyyat al-‘Arabiyyat al-Lībiyyat aš-Şa‘biyyat al-İştirākiyyat)’nin kurulduğunu ilan etti (Caner ve Şengül, 2018: 51).

Kaddafi iktidarının ilk yıllarını kurduğu rejimi sağlamlaştırmaya çalışmakla geçirmiştir. Bu doğrultuda önce başkenti Bingazi’den Trablus’a taşımıştır. Ardından kamulaştırma faaliyetlerini başlatmış, yabancıların toprakları ve malvarlıklarıyla monarşi yönetiminin üst düzey bürokrat ve görevlilerinin servetlerine el koymuştur. Kraliyet ailesi sürgün edilmiş ve böylece eski rejimle hesaplaşma sürecinden sonra petrol endüstrisi dışında monarşi kalıntılarını tasfiye etmiştir. Petrol endüstrisinde eğitilmiş ve yetişmiş kişi eksikliği nedeniyle monarşiden miras kalan yöneticilerle devam etme zarureti doğmuştur (Vandewalle, 2016: 11).

Rejimi korumanın diğer bir yolu ordu ve bürokrasiye hâkim olmaktır. Kaddafi düzenli orduya şüpheyle yaklaşmaktaydı. Çünkü Libya toplumsal yapısı kabileler üzerinden şekillenmektedir (Aljazeera). Kabile yapısı Libya’nın ulus-devlet olmasının önündeki en büyük engeldir. Kabileler arasında bir savaş çıkması durumunda kabile üyelerinin hepsi devletin hangi makamında bulunursa bulunsun kendi kabilesi için mücadele etmekteydi. Kabile yapılanmasının meydana getirdiği bu sorunlar Kaddafi’nin Libya’da bürokrasiyi ve diğer birçok üst düzey görevleri kendi aşireti olan Kadhafa aşiretine dayandırmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra başarısız suikast ve darbe girişimleri¹ de bu şüphenin daima canlı kalmasını sağlamıştır (Bölme, Ulutaş, Özhan ve Küçükkeleş, 2011: 21).

¹ 1969’da dönemin Savunma Bakanı Albay Adem el-Havaz’ın, 1975’te Devrim Komuta Konseyi’nden Beşir Havadi ve Ömer el-Muheşî’nin ve 1985’te Sirte bölgesi komutanı Hasan İshal’in başarısız darbe girişimleri.

“Libya’da devamlılığı olan en önemli unsur aşiretlerin siyasetteki rolüdür. Bütün modernizasyon çabalarına karşın, Kaddafi’nin gücünün önemli bir bölümü aşiretlerden aldığı destek sayesinde pekiştirilmişti. Kaddafi’nin düşüşünde de aşiret desteğini yitirmesinin rolü vardır. Libya’daki Arapların yaklaşık yüzde 85’i kabile yapısına göre örgütlenmiştir. Siyasal iktidarın dağılımında kabile bağları birincil derecede rol oynamaktadır. Şayet kabile bir bütün olarak savaş veya isyan kararı almışsa bu durum bürokrasideki kabile üyelerini de doğrudan etkilemektedir” (Ayhan, 2011: 9-10).

Kaddafi bu kaygılar nedeniyle düzenli ordudan ziyade doğrudan kendisine bağlı Devrimci Komiteler, Devrim Muhafızları ve Halk Muhafızları gibi birlikler kurmuş ve bu birliklere güvenmiştir. Kendisine bağlı özel birliklerle kendi iktidarını korumak ve muhalif hareketleri tereddütsüz bastırabilecek bir güvence sağlamayı amaçlamıştır (Kurt, 2014, s. 18). Yönetimine karşı çıkan isyanları bu birliklerle bastıran Kaddafi, Arap Baharı isyanları patlak verdiğinde bu birliklerle müdahalede bulunmuştur.

Aşiretler üzerine şekillenen ülkede siyasi iktidar mücadeleleri de bu güçler üzerinden yaşanmaktaydı. Kaddafi aşiretler arasında yaşanan rekabet ve yapılan iş birlikleriyle kabileler arasında denge sağlayarak iktidarını 42 yıl sürdürebilmiştir. Ülkenin Batısı Kaddafi’yi desteklerken, doğusu özellikle Bingazi muhaliftir. Bu yaklaşımlar yönetimin yatırım ve politika tercihlerini etkilemektedir. İsyen hareketlerinde en yoğun mücadele Bingazi’de yaşanmasının temelinde bu iç dinamik yatmaktadır.

Kaddafi iktidara geldikten sonra devletin kilit konumlarına kendi aşiretinin yerleştirmeye başlamıştır. Kendisine sadık Kaddafi aşiretine dayalı bir Libya ortaya çıkmıştır. Kaddafi aşiret yapısını ve kabile adetlerine karşı olmasına rağmen, ülkenin doğusundaki kabileler üzerinde varlık gösterememesi bu şekilde bir devlet yapılanması kurmasına yol açmıştır.

Siyasi iktidarın güvenlik öncelikli yaklaşımı ülkenin kaynaklarının mevcut siyasi yapıyı korumaya harcanmasına yol açarken, Libya’nın toplumsal yapısı da bir ulus inşasının oluşturulmasına mâni olmaktadır. Bundan dolayı bölünmüş ve sürekli çıkar çatışmalarının yaşandığı bir toplum başarılı bir devlet inşasına engel olmuştur.

Kaddafi darbe sonrası İslamiyet ve sosyalizm sentezi bir Arap milliyetçiliği ortaya koymuştur. Üçüncü Evrensel Teoriye karşı çıkanlar hızlı bir şekilde tasfiye edilmiştir. Ardından kendi yönetim tarzını 1975’ten itibaren bölüm bölüm yayınladığı Yeşil Kitap’ta anlatmıştır (Sullivan, 2008: 84-88). Kaddafi özgün bir siyasi ve sosyal sistem oluşturduğunu belirtmiş ve bu sisteme de “Cemahiriye” ismini vermiştir. Cemahiriye “halkın iktidarı” demektir. Kaddafi’ye göre Kapitalizm ve Sosyalizm insanlığın iki büyük düşmanıdır. En iyi sistemin kendisinin Libya’da uygulayacağı Cemahiriye sistemi olduğunu belirtir (Ece, 2020: 13).

Kaddafi, Cemahiriye sistemiyle halkın-kitlelerin yönetimi ve refahı üzerine bir devlet teorisi belirleyerek kapitalizm ve komünizme alternatif bir yol çizmeye çalışmıştır. Buna karşılık devlet kademelerinde sadece kendi adamlarını bulunduran, kabileler arasında güç dengesini gözetken ve iç dinamiklere hâkim olan Kaddafi 42 yıl mutlak iktidarını korumuştur. Bu sistem sosyalist Arap milliyetçiliğinin İslami bir yorumla birleşmesiyle alternatif üçüncü yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaddafi bu çabasıyla devrimden sonra anti-komünizm anti-semitizm ve anti-kapitalizm görüşlere dayalı küresel bir ideoloji olarak alternatif üçüncü yol vizyonunu ortaya çıkarmıştır (Joffé ve Paoletti, 2010: 6).

Parlamentar sisteme karşı olan Kaddafi, Halk Konferansları ve Halk Komiteleriyle, Halk Devrimi adını verdiği yeni bir yönetim tarzı ortaya koymuş ve Halk Devrimi vasıtasıyla rejiminin

meşrutiyetini sağlamıştır. Halk devrimi sonrasında muhalifler sistem dışına itilmiş, partiler kapatılmış, petrol endüstrisi başta olmak üzere kamulaştırma başlamıştır (Hagger, 2009: 102). Kaddafi ortaya koyduğu yeni anlayış ve sistemin meşrutiyetini sağlamaya dönük attığı adımlar neticesinde özel mülkiyete el koyarak zenginlerin malları alınmıştır. Ayrıca monarşi döneminden kalma yabancı üsler kapatılarak ülkedeki yabancılar sınır dışı edilmiştir (Ece, 2020: 12). Bütün bunlar Halk Devrimine dayanarak yapılmış ve böylece politika pratiklerinin meşrutiyetinin sorgulanmamasını sağlamıştır.

Siyasi değişikliklerin yanı sıra ekonomik, sosyal ve toplumsal düzenlemeler yaparak devlet ve toplum büyük bir modernleşme ve değişim sürecine girmiştir. Ülke modernleştirilip ve geliştirilmeye çalışırken milli kültür, dini inanç ve gelenekler korunmuştur. Şeriat kuralları çerçevesi içinde reformları yapmayı amaçlayan Kaddafi rejimi alkolü yasaklamış, gece kulüplerini kapatmış, geleneksel kıyafetler teşvik etmiş ve Arapça'yı resmi dil olarak kabul etmiştir. Her alanda köklü değişimler yapan Kaddafi kadınlara da önemli haklar vermiştir. Kadınlara evlilik öncesi rızasının alınması, on altı yaş altı kız çocuklarının evlendirilmesi yasağı, kadın örgütlerinin geliştirilmesine izin verilmesi, bu dönemde diğer Arap ülkelerine göre emsal hareketlerdir. Yapılan reformlara petrol ihracatının artması eklenince ülkenin ve toplumun refahı artma eğilimine girmiştir (Caner ve Şengül, 2018: 52).

Enerji sektöründe elde edilen gelir sayesinde Libya Afrika'daki en büyük GSMH'ye sahip ülkelerden biri konumuna ulaşmıştır. Ancak bu yüksek gelirin toplumun alt tabakasına yayılmaması gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun yüksek olmasına neden olmuştur. Ülke gelirleri genellikle güvenlik ve silah harcamalarıyla israf ve yolsuzluk kısılcacında heba edilmiştir. Dolayısıyla diğer ekonomik göstergelerde gitgide olumsuz bir tablo çizmeye başlamıştır. Enflasyon yükselmiş, ithalat fiyatları artarak ekonomik büyüme duraklamıştır. İşsizlik oranı net bir veri olmamasına rağmen tahminen %30 civarında seyretmektedir. Ülkenin üçte biri yoksulluk sınır altında yaşamak zorunda olduğu tahmin edilen Libya, BM 2010 yılı insani gelişim endeksinde 169 ülke arasında 53. sırada yer almaktadır (Bölme ve ark., 2011: 17-18).

Kaddafi; Mısır, Tunus, Suriye ve Mağrip ülkeleriyle entegrasyon denemeleri yapmıştır. Fakat her girişim başarısız olmuştur. Arap ülkelerinde ve bölgede pek çok radikal örgüte destek veren Kaddafi, ismi terörizmle anılan bir lider haline gelmiştir. Seksenli ve doksanlı yıllarda bu destek Kaddafi'yi dış politikada itibarsızlaştırmıştır. Kaddafi'nin Avrupa ve Arap ülkelerinde terör saldırıları planlaması ve çeşitli eylemleri desteklemesi, Batının Kaddafi'yle ilişkilerinin bozulmasını ve ABD'nin Libya'yı bombalamasına neden olmuştur. Saldırlara Kaddafi, Irsh Republican Army (IRA)² ile iş birliği yaparak ve yolcu uçağı saldırısıyla karşılık vermiştir. 21 Kasım 1988 tarihinde Londra-New York seferini gerçekleştiren yolcu uçağı, Lockerbie kasabasının üzerinde infilak etmiş 259 yolcu ve mürettebat ile 11 kasabalı yaşamını yitirmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu uçak Libya bağlantılı terör eylemi sonucu düştüğü açıklanmıştır. Libya'dan failer istenmiş fakat Kaddafi suçluları vermeye yanaşmamıştır. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 1992 yılında yaptırım kararı alındı (Doğan ve Durgun, 2012: 72-73). Kaddafi yaptırımlara 1999 yılına kadar dayanabilmiştir. Ancak 1999 yılında Libya faileri teslim etmiştir. Karşılığında yaptırım kararları askıya alınmış ve bu süreçten sonra Kaddafi Batıyla iyi ilişkiler kurmaya başlamıştır.

Yaptırım kararlarının ardından Arap devletlerinin Kaddafi'ye sırt dönmesi Kaddafi'nin Afrika'ya yönelmesine yol açmıştır. Böylece Kaddafi, Arap Milliyetçiliğinden vazgeçerek, pragmatist bir yaklaşımla Afrika Birliği politikasına yönelmiştir (Caner ve Şengül, 2018: 61). Yaptırım sürecinde

² İrlanda Cumhuriyet Ordusu: Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan bağımsızlığını savunan ayrılıkçı örgüt.

Kaddafi iç politikada oldukça sertleşmiş ve muhalif görünen ya da görünme eğilimine giren herkese baskı yapmıştır. Bununla birlikte yaptırım döneminde Libya ekonomik açıdan oldukça zor bir dönem yaşamıştır. Uluslararası toplumla inatlaşarak ülkenin gelirlerini tamamen rejimin korumasına harcamaya başlayan Libya, tamamen güvenlikçi bir perspektif doğrultusunda yönetilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla siyasi ve sosyal olarak parçalanmış bir toplum yapısı olduğu gibi sürerken, güçlü bir ulus inşası politikası hayata geçirilememiştir. Bu nedenle Libya siyasi güç ile güvenlik politikaları arasında sıkışmış bir hale gelmiştir.

Libya ekonomisi petrol ve gaz rezervlerinin sayesinde dış ticaret dengesi sağlamaktadır. Enerji dışında çeşitlendirilememiş bir ekonomi geliri tabana yaymamıştı. Gelir eşitsizliğinin ve işsizliğin derinleşmesi, yaptırımlar sonrasında liberal ekonomiye geçiş için sosyal refah uygulamalarının terk edilmesi toplumun refah kaybına uğramasına neden olmuştur. Yabancı yatırımların ülkeye girmesi ve kendilerine yerli ortaklar bulma zorunluluğu, Libya'da rejime yakın belli bir kesimin fazlası ile zenginleşmesine neden olmuş ancak ülkenin genel ekonomik tablolarına yansıyan iyileşme, sadece bu kesime çıkar sağlamış ve halka yansımamıştır. Bu ekonomik tablo, isyanın patlak verdiği diğer baskıcı Arap rejimlerinde olduğu gibi Libya'da da halkın sokaklara dökülmesinde en etkili tetikleyicilerden biri olmuştur (Bölme ve ark., 2011: 18). Ekonomik gelişme ve kalkınma için harcanacak kaynakların israf, yolsuzluk ve kitle imha silahlarına harcanması ülkenin gelirlerini heba etmiş ve halkın yaşam standartlarının düşmesine yol açmıştır.

Kaddafi rejimini korumak için muhalif bir harekete ya da eyleme dönüşecek unsurları büyümeden pasifize etmiş ve iktidarına rakip olabilecek güçleri birbiriyle çatışma ortamına sürüklemiştir. Sistemik olarak sindirilmiş bir muhalefetle, denge konumunda kullanılan kabilelerle ve ordu-elit kuvvetler dengesiyle iktidarını sürdürmüştür. Kaddafi, parçala ve yönet taktiğini kullanarak yerel düzeyde, sufilik ve sefilik arasında bir antipati oluşturmuş, etnik azınlıkları birbirine düşürmüş ve hem etnik hem de dini çatışma ortamı meydana getirmiş ve böylece Kaddafi 2011 yılına kadar ülkede gerilim ve çatışma üzerinden iktidarını korumuştur (Bölme ve ark., 2011: 18-21).

5. Libya'da Arap Baharı

Arap Baharı isyanlarının başlamasıyla birlikte bazı ülkelerde kansız ve savaşırsız bir şekilde iktidar değişiklikleri yaşanırken bazı ülkeler halen neticelenmemiş kanlı bir iç savaşa sürüklenmiş ve bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Mısır ve Tunus birinci kategorideyken, Libya, Yemen ve Suriye ikinci kategoriye girmektedir. Bu sürecin devam ettiği Libya'da Arap Baharı gösterileri ve neticesinde ülkenin başarısız devlete dönüşü bu başlık altında incelenecektir.

5.1. Kaddafi'nin Devrilmesi

Tunus'ta yoksulluk, rüşvet, yozlaşmış sistem, işsizlik, ekonomik sorunlar, adalet, özgürlük ve insan onuru gibi ekonomik, politik ve sosyolojik nedenlerle başlayan gösteriler, Libya'ya sıçradığında önce küçük çaplı gösteriler olmuş, fakat yönetim bunları dikkate almamıştır. Göstericilere sert davranılması ve 15 Şubat 2011 yılında aktivist ve insan hakları savunucusu Avukat Fethi Terbil'in Bingazi'de tutuklanması, ülke genelinde büyük bir isyanın başlamasına neden olmuştur. 17 Şubat'ta organize edilen "Öfke Günü" Libya'daki rejim karşıtı ayaklanmanın dönüm noktasıdır. Gösterilere güvenlik güçlerinin sert biçimde tepki vermesi olayların ve gösterilerin artması ve şiddetlenmesine neden olmuştur. Çatışmaların artması ve yayılması Kaddafi'nin her geçen gün şiddetini arttırmasına yol açmıştır. Buna karşılık sosyopolitik açıdan ülkenin Doğusunun Kaddafi'ye muhalif olması kısa sürede başta Bingazi olmak üzere Doğu'daki şehirlerin muhaliflerin kontrol geçmesine neden olmuştur. Özellikle Doğu Libya'da güçlenen muhalifler alternatif bir siyasi yapı kurma girişiminde bulundular. 5 Mart'ta Bingazi merkezli Kaddafi döneminin eski Adalet Bakanı ve

Halk Komitesi Genel Sekreteri Mustafa Muhammed Abdel-Jalil liderliğinde Ulusal Geçiş Konseyi (UGK) kurulmuştur (Ayhan, 2011: 9-10). Konseyin askeri kanadını eski içişleri bakanı General Abdulfettah Yunus, Temmuz'da 2011'de suikasta uğrayıncaya kadar sürgünden dönen General Hafter ile birlikte üstlenmiştir.

Muhalifler rejime karşı mücadelelerini sürdürebilmek için petrol alanlarını denetimleri altına almak için mücadele etmişlerdir. Bunun yanında çıkartılan petrolün satışı için Katar'dan yardım almışlardır. Katar muhalifler adına Libya petrolünü satmıştır (Demir, 2014: 62).

Yeni kurulan siyasi yapı, sahada arttırdığı etkisini uluslararası arenaya da taşımak istemiş ve bu doğrultuda Arap Birliği'nden tanınma talebi istemiştir. Arap Birliği uçuşa yasak bölge taleplerine destek vererek tanıma konusunda çekişen davranmıştır. Arap Birliği tanımamış olsa da başta Fransa olmak üzere Avrupa Birliği devletleri yeni oluşumu tanımaya başlamıştır. Geçiş Konseyi uluslararası arenada başarılar elde etmesine rağmen sahada birlikte mücadele eden bir muhalif gücü görülemez. Her muhalif grup kendi bölgesinde eşgüdümsüz olarak mücadele etmesi nedeniyle Kaddafi, hava gücünü de kullanarak önce Batıdaki muhalif bölgeleri kontrol altına almış, ardından Doğuda önemli kazanımlar sağlamıştır. Bununla birlikte bazı muhalif kabilelerden bağlılık ifadeleri de gelmeye başlamıştır. 17 Mart'ta BM Güvenlik Konseyi Libya gündemiyle toplantı yaparken Kaddafi Bingazi'ye dayanmıştır. Olaylar başlayıp şiddetini arttırdıkça düzenli ordudan ve kabilelerden muhaliflere destek artmaktaydı. Fakat Kaddafi'nin özel birlikleri her ne kadar ilk zamanlarda güç kaybetmiş olsalar da kısa sürede toparlanmış ve kaybedilen alanları yeniden kontrol etmeye başlamışlardır. Bingazi dışında bütün bölgelerdeki olaylar ve gösteriler Kaddafi'nin birlikleri tarafından bastırılmıştı. Bundan dolayı Bingazi'deki muhalifler uluslararası toplumdan Kaddafi'ye hava saldırısı düzenlemesi istemişlerdir.

Kaddafi'nin protestoculara güç kullanması ve gittikçe büyüyen şiddet hareketleri ve Kaddafi'nin göstericilere taviz vermeden sokak sokak, ev ev mücadele edileceğini söylemesi Birleşmiş Milletler hareketine geçirdi. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 26 Şubat 2011 tarihinde Libya'da yayılan insan hakları ihlallerini kınayan, 16 kişiye seyahat yasağı getiren ve Libya'ya silah ambargosunu hayata geçiren 1970 sayılı kararı kabul etti (Cnntürk, 2011).

Birleşmiş Milletlerin ambargo kararı sonrasında mühimmat sıkıntısı yaşamaya başlayan Kaddafi yine de tutumunu değiştirmemiştir. Arap Birliği uçuşa yasaklı bölge kararı alınması için BM Güvenlik Konseyi'ne çağrıda bulunmuştur. Libya'da yaşanan durumların 1970 sayılı karara rağmen daha da kötüleşmesiyle Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Koruma Sorumluluğu Doktrini gündeme geldi. Koruma sorumluluğu; "genel anlamda, hükümetlerin kendi vatandaşlarını soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı işlenen suçlara karşı korumasıdır. Hükümet bu koruma ve güvenliği temin edemediği ya da isteksiz davrandığı zamanlarda, BM Antlaşması'nda yer alan düzenlemelere göre, uluslararası topluluk zamanında devreye girerek bu sorumluluğu üstlenecek ve kuvvet kullanımı da dâhil olmak üzere uluslararası hukukun kendisine tanıdığı tüm hakları meşru olarak kullanabilecektir" (Ercümen, 2015).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uluslararası topluma rejime yönelik yaptırımları sıkılaştırma ve genişletme yetkisi veren 1973 (2011) sayılı kararı Rusya ve Çin'in çekimser 10 üyenin olumlu oylarıyla 17 Mart'ta kabul etti. Bu şekilde BM'de Libya hava ve kara sınırlarını abluka altına almak ve denetleme için yetki verilmiştir.

BM aldığı kararda 12 Mart'ta Arap Birliği'nin aldığı karara atıf yapmıştır. Bu kararda Arap Birliği Güvenlik Konseyinden iki tür tedbir almasını talep edilmekteydi, Libya'da savaş uçaklarına uçuşa yasak bölge uygulamasının başlatılması, Libya halkı ve ülkede bulunan yabancı devletlerin

vatandaşlarının korunması amacıyla güvenli bölgeler ihdas edilmesi. Arap Birliği, Birleşmiş Milletleri sadece rejimin halka karşı askeri müdahalesini önlemek için sorumluluk almaya çağırırmaktaydılar. Arap birliği böylece tarihinde ilk kez bir üyesine karşı uluslararası topluma müdahale çağrısı yapmıştır. Fransa ve NATO güçleri bombardımana başlayınca Arap Birliği operasyonu eleştirmiştir (Aljazeera, 2011; Cnn, 2011; Nardulli, 2015: 343).

Bu yetkinin nasıl paylaşılması ve kullanılması gerektiğiyle ilgili BM Genel Sekreterinin de katıldığı 19 Mart'ta Paris'te yapılan toplantıyla görüşmeler başlamıştı. Fakat toplantı devam ederken görüşmeler sonuçlanmamışken ve BM tarafından herhangi bir karar açıklanmamışken Fransa, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde Libya hava sahasına girerek bombardımana başlamıştır (Sak, 2015: 143). Daha sonra Fransa'ya ABD ve İngiltere gibi devletler destek vermiştir. Bu açıdan operasyonu kimin üstleneceği ve Birleşmiş Milletler'in hangi kuruluşla iş birliği yapacağı kesinleşmeden başlanan operasyon NATO operasyonuna dönüşmüştür.

Arap Baharında BM çerçevesinde askeri müdahalenin yapıldığı ilk ülke olan Libya, NATO'nun da görev alanını Kuzey Afrika'ya genişletmiştir (Akbaş, 2012: 70). Sarkozy iktidarındaki Fransa'sının bu aceleci politikasının altında 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Kaddafi'den 50 milyon Avro borç almasının temel etken olup olmadığı akla gelmektedir (Arı, 2017: 477). Borç ilişkisinin yanında ülkenin yüksek kaliteli petrol rezervi başta Fransa olmak üzere İngiltere ve diğer Avrupa Birliği ülkelerinin bu aceleci tavrına ekonomi politik anlam katmaktadır.

Libya'ya koalisyon müdahalesi sonrasında Kaddafi'nin lehine olan durum tersine dönmüş ve Kaddafi kaybetmeye, muhalifler alan kazanmaya başlamıştır. Fransa bombalamanın yanında BM 1970 sayılı kararı hiçe sayarak isyancılara silah desteği de sağlamıştır (Nuruzzaman, 2013: 64). NATO müdahalesi Bingazi'yi Kaddafi'den kurtarmıştır. Buna karşın rejimin direnmesi beklenenden güçlü olduğunu gösterince operasyon Trablus'a kaymıştır (Sürücüoğlu, 2017: 617-618). Saldırı sonrasında 20 Ağustos'ta Trablus düşmüş ve 20 Ekim'de Kaddafi Sirte yakınlarında ele geçirilerek öldürülmüştür. Böylece 42 yıllık Libya'daki Kaddafi'nin mutlak iktidarı dış müdahale sonrasında sona ermiş ve Libya için yeni bir dönem başlamıştır.

5.2. Kaddafi Sonrası Libya

Kaddafi sonrasında UGK devrime katılan bütün gruplara Libya'nın tek temsilcisi olduğunu kabul ettirme mücadelesine girmiştir. Fakat bu mücadelenin oldukça zor olacağı bütün grupların ve kabilelerin nüfuz mücadelesine girmesiyle ortaya çıkmıştır.

2012'den 2014 yılına kadar Milli Genel Kongre adı altında ülkeyi yönetmeye çalışmıştır. Fakat kurulan hükümetler silahlı gruplar ve kabilelerin gerek hükümete girme gerekse ülkede nüfuz mücadelesi nedeniyle başarısız olmuş ve ülkenin güvenlik sistemi çökmüş, hükümetin de meşruiyeti sorgulanmıştır.

Libya yeni dönemde siyasal düzende etkin olmaya çalışan Müslüman Kardeşler çizgisindeki oluşumlarla İslami kesime mesafeli duran gruplar arasında kutuplaşma başlamıştır. 2013 yılında geçmiş dönemde devlet kademesinde bulunan kişilerin sistem dışına itilmesi ve ülkenin İslam hukukuna göre yönetilmesi kararlarının alınması iki taraf arasında ayrılığı derinleştirmiştir (Güneş, 2018: 279-281).

Libya'da Milli Genel Kongre (MGK) kendi arasında çekişmeler, siyasal bölünmeler ve çıkar grupları arasında meydana gelen mücadeleler Kaddafi sonrasında ortaya çıkan ve halen doldurulmayan siyasi boşluğu derinleştirmiş ve yeni güçler ortaya çıkarmıştır. Uzun yıllar ABD'de bulunmuş olan emekli General Halife Hafter Şubat 2014 yılında MGK'nın feshedildiğini ve Askeri Geçiş

Konseyi'nin ülkeyi yöneteceğini ilan etmiştir. Bu yapının amacının devrime sahip çıkmak ve ülkeyi istikrarsızlıktan kurtarmak amacıyla yapıldığını bildirmiştir. Hafter çıkışından 3 ay sonra Mayıs 2014'te Bingazi'deki İslami terör örgütü olarak ifade ettiği gruplara Onur Operasyonu başlattı. Ardından hedefine Trablus hükümetini koydu ve saldırıya geçti. Hafter, Müslüman Kardeşler ile siyasal ve radikal İslami gruplara karşı mücadele eden ideal bir aktör olarak tanımlandı ve bu durum dış destek bulmasını sağladı (Kekilli, 2016: 12).

Hafter, MGK'yı lağvederek kontrol edebileceği bir Temsilciler Meclisi kurmayı amaçlamıştır. Hafter bu girişiminde başarıya ulaşmış ve Tobruk merkezli Temsilciler Meclisi kurulmasını sağlamıştır. Buna karşın Trablus'ta Libya Şafağı adı altında birleşen Müslüman Kardeşler ve İslami kesim karşı kampı oluşturmuştur. Bu süreç iki taraf arasında kanlı bir iç savaşın başlayacağı ve dış müdahalenin ülkeyi çıkmaza sürükleyeceği, bunun sonucunda başarısız bir devlet olarak Libya'nın bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı bir dönemi başlatmıştır. Taraflara verilen destekle birçok ülke Libya siyasi krizine müdahil olmuş ve ülke adım adım yabancı devletlerin yöreğine girmiştir. Doğu Batı şeklinde bölünen Libya terör örgütlerinin alan kazandığı bir ülke haline gelmiştir. Ülkede yaşanan insani kriz ve göç, terör sorunları uluslararası toplumun müdahale sonrasında kaderine terk ettiği Libya'da yeniden rol almasını gerektirmiştir. Bu durum BM liderliğinde uzlaşma çabaları ve diyalog sürecinin başlamasını gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonucunda 2015 Aralık ayında Fas'ta Libya Siyasi Antlaşması imzalanmış. Antlaşmaya göre; Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti kurulmuş, Libya toprak bütünlüğünün, siyasal bağımsızlığının ve insan güvenliğinin sağlanmasıyla terör örgütleriyle etkin mücadele edileceği vurgulanmıştır. BM Güvenlik Konseyi de UMH'nin desteklenmesini istemiştir (Kekilli, 2016).

19 Ocak 2016 yılında Fayed El-Serrac başkanlığında uzlaşma hükümeti kuruldu. Serrac hükümetini Hafter tanımamış ve askeri çatışmalar devam etmiştir. Taraflar arasında bu süreçte ateşkes ya da müzakereler yapılmış olsa da başarılı olamamış ve çatışmalar sürmüştür.

Libya devrimini tıkayan Hafter, Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere Suudi Arabistan, Rusya, Yunanistan, Mısır ve Fransa tarafından desteklenmektedir. Bu nedenle büyük ve küresel bir güç tarafından desteklenmeyen Serrac hükümetine karşı ilerleme sağlamış ve Libya'nın büyük bir kısmında hâkimiyet sağlamıştır. Hafter'i destekleyen güçler kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için Libya'daki kaotik ortamdan faydalanmaktadır. Libya'da Müslüman Kardeşler'in ya da demokratik bir yönetimin iktidara gelmesini istemeyen güçler Libya'nın başarısız devlete dönüşmesinin önemli aktörleridir. Dış müdahale nedeniyle yaklaşık 6 senedir devrim tıkanmış ve herhangi bir çıkış yolu bulunamamıştır (Karaduman ve Ataman, 2020: 10-11).

Hafter dışardan aldığı destekle BM tarafından tanınan hükümeti ortadan kaldırmak ve Libya'nın tamamına hâkim olmak için Nisan 2019'da Trablus'a karşı saldırı başlattı. Trablus'u 48 saat içinde ele geçireceğini ifade eden Hafter Trablus çevresinde kontrol sağlasa da UMH'nin Trablus'ta güçlü bir direnç göstermesi nedeniyle Hafter, Trablus'u ele geçiremedi. Serrac ise UMH'ye destek bulmak ve Hafter'e karşı güç kazanmak için müttefik aramaktadır. Bu doğrultuda çeşitli görüşmeler ve geziler düzenlemektedir. Türkiye'ye BM'nin tanıdığı UMH ile ilişki kurmuş ve desteklemiştir. Hafter'e karşı her türlü yardımda bulunmuş ve Kasım 2019'da "Güvenlik ve Askeri İş Birliği Mutabakat Muhtırası" imzalamıştır. Yapılan Antlaşmalar ve varılan mutabakatlar neticesinde Libya'daki statüko değişmeye başlamıştır. Hafter, saflarındaki Rus paralı askerleri, Cancavid milisleri, Çadlı silahlı isyancılar ve BAE SİHA'larıyla (Anadolu Ajansı, 2019) Libya'da büyük bir alan ve güç kazanmış olsa da Hafter'in uygulamaları ve işlediği insanlığa karşı suçlar nedeniyle durumu sürdürülebilir değildir.

Türkiye ile UMH'yi bir araya getiren Yunanistan, Mısır, GKRY ve İsrail'in Doğu Akdeniz'de, Hafter güçlerinin de Libya'da iktidarı kontrol çabaları olmuştur (Kurt, 2020: 11). ABD ise Libya sorununda arka planda kaldığı ve terörizm çerçevesinden baktığı bir politika izlemiştir. ABD'de bir Yahudi'nin internette Hz. Muhammed'e hakaret içeren filmi, 11 Eylül 2012'de ABD'nin Libya konsolosluğunun basılmasına ve büyükelçi dâhil üç kişinin öldürülmesine neden olmuştur. Bu durum ABD'nin politika değiştirmesini tetiklemiştir. ABD'yi sarsan bu saldırı ABD'nin Libya sürecinde terörizm odaklı bakış açısı geliştirmesine yol açmıştır (Nikolaenko, 2019: 47-49). ABD'nin Libya'da bıraktığı bu boşluk Rusya tarafından doldurulmaya çalışılmaktadır.

Son günlerde yeniden BM öncülüğünde Tunus'ta Libya Siyasi Diyalog Forumu düzenlenmekte ve bir çıkış yolu aranmaktadır. Bu görüşmelerde 2021 yılı sonunda ülkede seçimlerin yapılması konusunda uzlaşa sağlanırken, seçimlere kadar geçiş sürecinin yönetilmesi üzerinde müzakereler devam etmektedir. Birleşmiş Milletlerin öncülük ettiği görüşmeler neticesinde 24 Aralık'ta gerçekleşecek seçimlere kadar ülkeyi yönetecek dört kişilik geçiş konseyi belirlendi. Başkanlık Konseyi'nin yeni liderinin Muhammed Yunus el Menfi, Başbakanın da Abdulhamid Muhammed Dibeybe olması kararlaştırıldı. Konseyin diğer iki ismiyse Musa el Koni ve Abdullah Hüseyin el Lafi olmuştur (Daily Sabah, 2021). Yeni Konseyin önündeki en büyük engel General Hafter'dir. Anlaşmanın ilk zamanlarında yeni Başkanlık Konseyi ve Ulusal Birlik Hükümetini desteklediğini ifade etmiş olsa da zamanla yeni konseyin ve başbakanın aldığı pek çok karara karşı çıkmıştır (Independent Türkçe, 2021; Semiz ve Aydemir, 2021).

6. Sonuç

Tunus'ta bir seyyar satıcının kendini yakmasıyla başlayan Arap İsyanları domino etkisiyle Arap yönetimlerinin devrilmesiyle sonuçlanmıştır. Arap Baharı sürecinde devrimlere dış müdahale olmadan olayların seyrini halkın belirlediği ülkelerin, kırılabilir yapıları ve devletin işlevselliği büyük hasar almazken; olayların seyri yabancı güçler tarafından değiştirilen ve olaylara müdahil olan aktörlerin artması ülkedeki devrim hareketini başarısızlığa uğrattırırken devletin işlevselliğini yok etmekte ve kırılabilir yapısını arttırmaktadır. Dış müdahaleye maruz kalmayan ülkeler maruz kalan ülkelere göre daha başarılıdır.

Suriye, Libya ve Yemen birçok aktörün müdahil olduğu ve ülkenin çıkmaza girdiği bir süreç yaşamaktadır. Bu süreç oldukça kanlı ve yıkıcı olmuştur. Binlerce insan göç etmek zorunda kalırken, temel yaşam maddelerine erişemeyen milyonlar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle insanlar isyanlar öncesindeki durumu aramaktadır.

Libya'da, 2011 sonrasında hızlı bir şekilde çöken devlet sistemi meydana gelmiştir. Bunun temel sebebi dış müdahale ve Libya'nın kabile yapısıdır. Kabile yapısı nedeniyle Kaddafi devrildikten sonra çekişmeler ve bölünmeler meydana gelmiş bundan dolayı siyasi istikrar sağlanamamıştır. Bunun üzerine emekli General Hafter seçimle gelen hükümeti tanımadığını açıklamış ve kendi yönetiminde bir meclis kurulmasını sağlamıştır. Bu şekilde Libya'da ortaya çıkan çift başlı kaotik ortam ve kabilelerin bağımsız hareketleri Libya'yı bölünme riskiyle karşı karşıya getirmiştir.

Libya'da Kaddafi sonrasında Trablus'ta Müslüman Kardeşler ağırlıklı demokratik bir şekilde seçilen yönetim bazı Batı ve Körfez ülkelerini endişelendirmiştir. Fransa Libya'da petrol başta olmak üzere değerli kaynaklara sahip olmak arzusuyla Hafter'i desteklerken, Rusya ABD'nin bıraktığı güç boşluğunu doldurmak ve yeniden bölgede güç ve alan kazanmak için Hafter'le iş birliği yapmak istemektedir. Bunun için ülkede üs kurma çabası başta olmak üzere çeşitli faaliyetler içerisinde. Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan rejimlerini korumak için bölgede Müslüman Kardeşler ve demokrasi karşıtı tavır sergilemektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de yalnız kalmamak ve karşı

cephe oluşturmak suretiyle haklarını korumak için UMH ile birlikte Libya'nın haklarına saygılı davranarak hareket etmektedir³. Katar'da bu birlikteliğin yanında durmaktadır.

Görüldüğü üzere Libya üzerindeki birçok ülkenin Libya'nın haklarını göz ardı ederek kendi emelleri ve çıkarlarını gözetmesi ülkenin kanlı bir savaşa sürüklenmesine ve harap olmasına neden olmaktadır. Libya'nın egemenliği pek çok devlet tarafından göz ardı edilmekte ve Libyalılar hiçe sayılmaktadır. Petrol akışının Hafter milisleri tarafından kesilmesi ülkenin gelirini düşürmekte ve halkın yoksullaşmasını arttırmaktadır. Sürecin başlangıcında 1,6 milyon varil olan günlük petrol üretimi, günlük 284 bin varile kadar düşmüştür (Trthaber; Orsam). Petrol üretim kesintisinin toplam zararı 6,5 milyar doları geçtiği belirtilmektedir (AA). Son aylarda gerçekleşen müzakereler yeniden umutları yeşertmiş olsa da sürecin ne yönde evrileceği belirsizliğini sürdürmektedir.

Fizan, Bingazi ve Trablus'un birleştirilerek oluşturulan Libya, dekolonizasyon sürecinden itibaren bir türlü ulus inşasını gerçekleştirememiştir. Buna karşılık kabile ve aşiret yapısı her geçen gün çok daha fazla belirginleşmiştir. Gerek Kral İdris döneminde gerekse Kaddafi döneminde siyasi yapı adil paylaşılammış ve toplumsal dinamiklerin taleplerini yerine getirememiştir. Bu nedenle mevcut siyasi sitem sürekli meşruiyet sorunu yaşamıştır. Bu nedenle Kaddafi iktidarını kendi kabilesine dayandırmıştır.

Devlet ve vatandaşları arasındaki ilişkiyi güvenlikçi bakış açısıyla ele aldığı çalışmasında Buzan, ülkenin enerjisini siyasi yapıyı korumak için ele alan devletlerin zayıf devlet olduğunu ifade etmekteydi. Libya Kaddafi döneminde mevcut siyasi yapının meşruiyeti ve güvenliği için şekillendirilmiştir. Bu nedenle altyapısı, ekonomisi, bölgesel gelişmişlik seviyeleri ve sanayisi alt düzeyde kalmak zorunda kalmıştır. Diğer taraftan iktidarın terör faaliyetleriyle ilişkilendirilmesi yabancı yatırım fırsatlarının kaçırılmasına neden olduğu gibi ülkenin olası cazibe noktalarının da göz ardı edilmesine sebebiyet vermektedir.

Zartman'ın temel işlevlerini yerine getiremeyen devletler tanımı, Arap Baharı sonrasında Libya'nın karakteristik özelliği haline gelmiştir. Devlet egemenliği ve otoritesinin kaybolduğu, herhangi bir kamusal malın sunulmaması ve kendi vatandaşlarının güvenliğinin sağlanamaması Libya'nın başarısız devlet sıralamasında üst sıralara yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca Fukuyama'nın da dile getirdiği gibi Libya'nın terör örgütleri açısından cazibe merkezi haline gelmesi ve pek çok radikal grubun sığınağına dönüşmesi uluslararası ve bölgesel güvenlik sorununa dönüşmüştür.

FFP göstergeleri üzerinden kısa bir değerlendirme yapacak olursak, iç savaşa dönüşen Arap Baharı gösterileri nedeniyle yerinden edilen on binler ve Afrika'daki mültecilerin geçiş noktası olması, ekonomik çöküş, insan hakları ihlalleri ve meşru egemen otorite yokluğu, sonu gelmeyen iktidar mücadeleleri ve kabilesel çatışmalar ve dış müdahale kırılma sıralamasında 111. sıradan 17. sıraya kadar düşmesine neden olmuştur.

Libya'da her geçen gün değişen siyasi ve askeri denklemler kısa vadede Libya'da kalıcı bir çözümün gerçekleşmesini engellemektedir. General Hafter'in bulunduğu dış destek, kabilelerin bağımsız bir aktör olarak uluslararası toplumun tanıdığı yönetimden bağımsız davranması, pek çok iç ve dış aktörün ülke siyasetini etkileyen müdahaleleri ve faaliyetleri planlanan seçimlerin yapılmasını sürekli engellemektedir. Demokratik bir şekilde çatışma ve geçiş sürecini sona erdiremeyen Libya için barışçıl ve kansasız bir başka çıkış yolu gözükmemektedir. Dolayısıyla

³ 2019 Kasım ayında yapılan mutabakatla Türkiye, Yunanistan'ın ihlal ettiği Libya kıta sahanlığını tanıyarak bunu göstermiştir.

başarısız bir devlet haline gelen Libya demokratik ve kapsayıcı bir yöntemle yeniden inşa edilmelidir.

Libya'da kapsayıcı siyasal ve ekonomik kurumların inşası, güç ve refahın adil paylaşımı ve her toplumsal kesimin ya da kabilelerin devlet yönetiminde söz hakkı olduğunun ve politikaların belirlenmesinde çıkarlarının göz ardı edilmediğinin hissettirilmesi başarılı bir devlet yapılanmasının inşası için hayati öneme sahiptir.

Kaynakça

- AA. (2020). [Erişim: 20.10.2020; <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyada-petrol-kesintisinin-neden-oldugu-toplam-zarar-6-5-milyar-dolari-gecti/1902945>]
- Acemoğlu, D., ve Robinson, J. A. (2014). *Ulusların Düşüşü: Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, (Çev. FR Veliöğlü). İstanbul, DK Doğan Kitap.
- Akbaş, Z. (2012). Libya'daki Arap Baharı'na Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım. *International Journal of Economic & Social Research*, 8(2), 57-81.
- Aljazeera. (2011). [Erişim: 25.10.2020; <https://www.aljazeera.com/opinions/2011/3/22/libya-intervention-threatens-the-arab-spring/>]
- Aljazeera. (2014). Aşiretler ülkesi Libya. [Erişim: 26.10.2020; <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/asiretler-ulkesi-libya>]
- Alkan, A. (2014). Libya (1911-1945) Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı.
- Anadolu Ajansı. (2019). [Erişim: 15.10.2020; <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/darbeci-hafterin-trabulus-ruyasi-2019da-libyayi-siddet-sarmalina-surukledi/1687547>]
- Arı, T. (2017). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu Cilt 2: Irak, İran, ABD, Petrol, Filistin Sorunu ve Arap Baharı*. Akademi Yayınları.
- Ayhan, V. (2011). Libya İç Savaşı: Kabileler Arası İktidar Mücadelesi. *Middle Eastern Analysis/Ortadoğu Analiz*, 3(27), 8-14.
- Baltalı, M. E. (2019). Libya'da Kaddafi Dönemi Yönetim Tarzı Ve Yarattığı Sorunlar Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Buzan B. (1983). *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. The University of North Carolina Press.
- Bölme, S. M., Ulutaş, U., Küçükkeleş, M., Özhan, T., ve Bektaş, E. (2011). *Batı Ve Kaddafi Makasında Libya*. İstanbul: Seta Rapor.
- Bölme, S. M., Ulutaş, U., Özhan, T., ve Küçükkeleş, M. (2011). *İsyan, Müdahale Ve Sonrası: Libya'da Dönüşümün Sancıları*. Ankara: Seta Rapor.
- Caner, C., ve Şengül, B. (2018). Devrimler, Kaos Ve İstikrar Arayışları İçinde Libya: Tarihsel Ve Yapısal Bir Analiz. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 45-70.
- Carment, D. (2003). Assessing State Failure: Implications For Theory And Policy. *Third World Quarterly*, 24(3), 407-427.
- Ceviz, N. (2011). Libya Tarihine Kısa Bir Bakış. *Ortadoğu Analiz*, 3(27), 80-90.
- CNN. (2011). [Erişim: 20.10.2020; <http://edition.cnn.com/2011/World/africa/03/12/libya.civil.war/index.html>]
- CnnTürk. (2011). [Erişim:25.10.2020; <https://www.cnntrk.com/2011/dunya/02/27/bm.libyaya.yaptirim.karari.verdi/608281.0/index.html>]
- Cojanu, V., ve Popescu, A. I. (2007). Analysis of failed states: Some problems of definition and measurement. *The Romanian Economic Journal, Year X*, (25), 113-132
- Çıldır, Ş. (2016). 1969 Libya Askeri Darbesi. *Ortadoğu Analiz Eylül*, 8(76), 54-57.
- Daily Sabah. (2021). New interim government to lead Libya during transition phase. [Erişim: 14.08.2021; <https://www.dailysabah.com/world/africa/new-interim-government-to-lead-libya-during-transition-phase>]
- Demir, İ. (2014). Libyadaki İç Savaş ve Küresel Petrol Fiyatları: Ocak 2011- Haziran 2012. *Adam Academy Journal of Social Sciences/Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 57-74.

Although oil revenues have brought about a positive change in the welfare of the country and the people, most of the revenues have been under the control of the ruling elite. This situation has created a social structure in Libya, which is detached from the people over time, living in wealth and luxury, and suffering from financial difficulties. While the separation of power from the people caused its legitimacy to be questioned, extractive political and economic institutions slowed down the development of the welfare and development of the country, as well as distorted the state mechanism.

Young officers under the leadership of Colonel Gaddafi, who were influenced by the Egyptian leader Gamal Abdel Nasser, responded to this situation in Libya in 1969 by making a coup. The people welcomed the coup. After the coup, Gaddafi maintained his power for 42 years with his unique management style, the Jamahiriye, the people's management system. Gaddafi was able to maintain his power by keeping a balance between the tribes, but the inequality in the income distribution of the country increased day by day. Gaddafi brought his tribe and family to the important positions of the state due to the structure of the country shaped by tribes. He completely silenced the opposition and created a loyal state structure. Gaddafi supported many radical organizations, and this made his name to be associated with terrorism. During his rule, he was shown as the perpetrator of many terrorist acts in Europe and the United States.

During this period, the Libyan people received services such as health, water and electricity free of charge or for a small price. The economy, on the other hand, has not diversified apart from oil and oil revenue has not spread to the base. While income inequality continues to increase rapidly, unemployment has become an unsolved problem in the country. After Libya's efforts to integrate and improve relations with the West after 2000, the abolition of the sanctions imposed due to terrorism started the transition process to the Liberal economy. However, while the transition to liberal economy ended the social welfare practices, it rapidly decreased the financial situation and welfare of the Libyan people.

The Arab revolts, which started with the self-immolation of a young man in Tunisia, spread to Libya under these conditions. When the riots started in Libya, Gaddafi did not take it into account; He said that "room by room, street by street, the rebels will be cleaned". The rebels, which Gaddafi did not take into account, started to gain power and gain ground. However, Gaddafi recovered in a short time and pressed all the rebels to Benghazi. An intervention was demanded from the international community, fearing that Gaddafi would make a massacre in Benghazi. Thereupon, the UN stepped in, but France's desire to have Libyan oil resulted in the UN's bombardment while planning an intervention. The intervention, which later turned into a NATO operation, resulted in the overthrow of Gaddafi.

The administration established after Gaddafi could not control the country due to internal conflicts and struggle for influence, and the efforts to disarm the people, groups and tribes failed. This situation has led to the emergence of new challenges against the legitimate elected government. Terrorist organizations such as ISIS, which gained space in Libya, and the efforts of retired soldier General Haftar to declare and establish his own administration have dragged Libya into instability.

The emergence of Haftar and his efforts to rule Libya have put the country in a deadlock and turned the Libyan state structure into a failed state that does not function. The most important reason for this is the foreign intervention that Libya has been exposed to. Countries that were exposed to foreign intervention during the Arab Spring were more unsuccessful than those that did not.

Khalifa Haftar's announcement that he will fight against the rising Islamic terrorist organizations in Libya, the Muslim Brotherhood's predominance in the administration in Tripoli, and Haftar's opposition to this administration facilitated him to find foreign support. The process of support of Haftar by the Gulf countries, which are against democracy and the Muslim Brotherhood, has turned the Arab Spring process in Libya into a bloody civil war. In addition, France, which has an eye on Libyan oil, is an ally of Haftar. It cooperates with Haftar in order for Russia to try to fill the space emptied by the USA in the region and to regain its influence in the region. Therefore, in Tripoli, which was left alone against this front, the Sarraj government quickly lost ground.

Turkey was left alone against states such as Greece, the Greek Cypriot administration, Israel and Egypt in the Eastern Mediterranean and its rights were ignored. For this reason, Turkey, which was left alone in the Eastern Mediterranean, and the Tripoli administration, which was left without allies in Libya, got closer to each other. Various agreements were signed between the two countries, especially the Memorandum of Understanding on Security and Military Cooperation. Thus, while Turkey could find allies in the Eastern Mediterranean, the Tripoli administration was able to gain strength against Haftar. With the support of Turkey, the conjuncture in Libya was reversed and the Tripoli administration gained ground against Haftar, stopping the progress of Haftar's forces. This situation caused the parties to sit at the table again. While Haftar, who did not comply with the decisions taken at the table many times, was forced to come to terms with the Tripoli administration, which became stronger in the face of this time, it seems difficult to maintain his continuity in the country due to the crimes against humanity he committed in Libya after the civil war.

The political and military equations that change with each passing day in Libya prevent the realization of a permanent solution in Libya in the short term. The foreign support that General Haftar found, the fact that the tribes act independently from the administration recognized by the international community as an independent actor, and the interventions and activities of many domestic and foreign actors that affect the country's politics constantly prevent the planned elections from being held. There is no other peaceful and bloodless way out for Libya, which cannot end the conflict and transition process in a democratic way. Therefore, Libya, which has become a failed state, must be rebuilt with a democratic and inclusive method.